

Posudek oponenta na diplomovou práci Bc. Jany Bláhové „Příčiny a mechanismy přijímání cizích kultů v antickém Římě“

Předložená práce v rozsahu 88 stran sestává z šesti hlavních výkladových kapitol, úvodu a závěru. Součástí textu je seznam literatury a obrazové příloha. Záměr práce vymezuje studentka jako „popis náboženství antického Říma“, resp. analýzu „příčin pronikání“ a „způsobů přejímání“ cizích kultů v antickém Římě (str. 1). Pokud tomu dobře rozumím, tak onu popisnou část reprezentují v předložené práci kapitoly 2 až 4, kapitoly 5 a 6 pak slibují analýzu „vnitřních a vnějších příčin pronikání cizích vlivů a kultů“ a také analýzu „způsobů přijímání cizích kultů“.

Domnívám se, že základním problémem předložené práce je její koncepce. Práce je rozvržena příliš široce, autorka chce tematizovat „náboženství antického Říma“ „od doby prvních etruských králů, přes období republiky, císařství až po počátky křesťanství“ a přitom se kromě vlivu Etrusků věnuje (vlastně ve většině textu) „neřímským kultům“ (Řecko, Kybelé, Egypt, Mítra, židovství, křesťanství) (str. 1). Myslím, že málokterá odborná monografie by dnes vůbec mohla vystupovat s nárokem na uchopení tak širokého tématu. Téma mělo být omezeno časově i šířkou záběru, tzn. na problematiku vlivu určitých konkrétních náboženských představ a praxe. Teprve pak by se mohla autorka zaměřit na konkrétní problematiku a mohla by také přinést nový nebo alespoň detailnější pohled na vybrané otázky. Takto zůstává často u pouhých encyklopedických znalostí k jednotlivým problémům či vlivům (ukazuje to často i poznámkový aparát, v němž se jen opakuje jedno heslo ze slovníku (např. str. 31, 34). Volba jednotlivých výkladových celků (podkapitol) není často navíc vůbec zdůvodněna! Jak/čím navazuje např. výklad kapitoly „Sibylliny knihy“ na předchozí kapitoly? Postrádám zde jakoukoli spojovací linii. Z uvedených důvodu pak rovněž autorka může dojít v závěrečných pasážích, v nichž má analyzovat příčiny a následky, pouze k povrchním konstatováním jakýchsi kauzálních souvislostí, jež vedly k „pronikání cizích vlivů...“: namátkou uvádím např.: krizové situace, válečné ohrožení, legionáři atp. Závěrečná kapitola pak končí u spíše banálních závěrů typu „Když modlitby k římským bohům selhaly, byla zde příležitost pro cizí bohy.“ (str. 58) nebo (v

„Závěru“): „... zvítězilo křesťanství, které svojí láskou k bližnímu myslelo i na chudé a nemocné, a tudíž získalo univerzální charakter.“ (str. 61)

Práci chybí jasná periodizace a s ní spojená reflexe: jaké jsou možnosti periodizace, jaké jsou jejich problémy atp. Autorka přechází ve výkladu neustále celá staletí. Např. v kapitole o „etruském období“ se hovoří o řeckém vlivu, dále o Césarovi, o Claudiovi a nakonec o Augustinovi!!! (str. 6) Mimochodem na str. 6 je věcná chyba: jde o korespondenci mezi Longinianem a Augustinem (ne Augustem!).

Postrádám v práci jakoukoli odbornou reflexi: v jakém smyslu lze vůbec hovořit o římském „náboženství“? Z textu na str. 7 se zdá, že autorka chápe latinské *religio* jako ekvivalent našeho pojmu „náboženství“. Příkládám to spíše nevhodné formulaci, než že bych předpokládal, že autorka není seznámena se základními poznatky religionistiky. V souvislosti s pojmem „*religio*“ se nabízí otázka, na základě čeho může autorka tvrdit, že „slovo *religio* je nejlépe vysvětleno jako pocit úzkosti...“. Podle veškeré mně známé literatury (Feil, Muth, Berner) označovalo „*religio*“ spíše vnější úkony rituální praxe. Je samozřejmě legitimní, že autorka vychází z jiné reflexe, v textu by to ale mělo být ošetřeno odkazem. Objasněna není ani řada dalších pojmů, které autorka používá: v jakém smyslu užívá pojem „pohanský“, co je to „kult“ (slovo, které zaznívá dokonce v názvu práce!, např. „manichejský kult“, str. 11), co to jsou „animistické základy“ (zřejmě božstev)? (str. 18.) Domníval jsem se, že současná religionistika rezignovala asi tak před 80ti lety na pojem „animismus“. Dále není vůbec vysvětlen pojem synkretismus, resp. různé současné přístupy k problematice „synkretismu“ (nenašel jsem k tomu v práci ani jeden titul!), už vůbec není použit koncept „synkretismu“ jako možný nástroj analýzy procesů, jimiž se autorka zabývá.

V textu je řada zevšeobecňujících vyjádření, která nejsou nijak podložena, a navíc jsou formulována způsobem, který spíše nepatří do odborného textu: „Říman uzavírá s božstvem jakousi osobní smlouvu... „ - jaký Říman, ve kterém období, vzdělaný, každý Říman....? Dále např.: „Římané často personifikovali síly.“ (str. 19) Odkud pochází věta „Římané zpočátku uctívali duchovní síly, které nazývali *numina*.“? (str. 18) Autorka neodkazuje na žádný primární pramen (ani na sekundární!).

Závěrem: Autorka zpracovala řadu přínosných titulů a její zájem o problematiku dokládá i obrazová příloha. Domnívám se, že kromě výše uvedených nedostatků především zvolená šíře

tématu vedla k tomu, že autorka ani zdaleka nevyužila svůj potenciál, a předložený text jen s výhradami splňuje nároky na diplomovou práci. Přesto doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení „dobře“.

Jiří Gebelt

25.1.2011